

VERSLAG

over de werkzaamheden van de Commissie in 1954

Hooggeachte Heer Minister,

In 1954 heeft de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie in de Universitaire Stichting haar drie gebruikelijke pleno-vergaderingen en haar zes reglementaire sectievergaderingen gehouden; in een speciale vergadering (15 maart) werd een werkplan ontworpen voor de classificatie en de verwerking van het materiaal voor een algemeen repertorium der Belgische familienamen.

De volgende lezingen werden gehouden :

Op de pleno-vergaderingen :

O. JODOGNE : *Etymologie van het woord patois* (1).

H. J. VAN DE WIJER : *Herdenking Karel de Flou*.

Spr. wijdt zijn rede aan de gedachtenis van Karel de Flou, die lid was van onze Commissie, en spreekt onder meer over de wording en de voleinding van het groot *Woordenboek der Toponymie van Westelijk Vlaanderen, Vlaamsch Artesië, het Land van den Hoek, de graafschappen Guines en Boulogne, en een gedeelte van het graafschap Ponthieu*.

J. LINDEMANS : *De plaatsnamen op -hove* (2).

(1) Verschenen in *Mélanges offerts à Charles Bruneau*. Genève, 1954.

(2) Verschenen in dl. XXVIII (1954) van deze *Handelingen*, pp. 39-58.

In de Waalse afdeling :

W. BAL : *Quelques cas de contamination d'un dialecte* (1).

É. LEGROS : *Présentation du tome 3 de l'Atlas linguistique de la Wallonie* (2).

M. A. ARNOULD : *Résultats d'une enquête sur le cougnou de Noël* (3).

J. VANNÉRUS : *Le terme fanum „temple” dans la toponymie belge.*

É. LEGROS : *Extraits de l'ALW 3.*

In de Vlaamse afdeling :

K. ROELANDTS : *De betekenis van zele* (4).

A. CARNOY : *De riviernaam Zwalm* (5).

J. LEENEN : *Cijfers over los en vast schrijven van de en van in familienamen* (6).

J. HELSEN : *Toponymische termen in grensafbakeningen* (7).

A. CARNOY : *De namen van de Belgische stammen in Caesars tijd* (8).

(1) Verschenen in *Les Dialectes Belgo-Romans*, dl. XI (1954), pp. 5-19, onder de titel *Francisation d'un dialecte*.

(2) Verschenen *ibid.*, dl. XI (1954), pp. 54-87, onder de titel *Avant l'ALW 3 — Réflexions du rédacteur*.

(3) Verschenen in *Enquêtes du Musée de la Vie wallonne*, dl. VII, n° 73-76 (1954), pp. 1-74, onder de titel *Les gâteaux de Noël et leur décoration en Hainaut*.

(4) Verschijnt in deze *Handelingen*.

(5) Verschenen in dl. XXVIII (1954) van deze *Handelingen*, pp. 31-38, onder de titel *Zwalm en sulm*.

(6) Verschijnt in *Mededelingen van de Vereniging voor Naamkunde te Leuven*.

(7) Verschenen *ibid.*, XXXI (1955), pp. 16-54, onder de titel *Toponymica in Kempische grensafbakeningen*.

(8) Verschenen *ibid.*, XXX (1954), pp. 91-98, onder de titel *De namen der stammen in het Belgium*.

J. L. PAUWELS : *Etymologie van enkele dialectwoorden met -ts-*.

In zijn studie „De consonantenverbinding *ts* in het Nederlands” (Leuv. Bijdr. 27, 80 vv.) heeft dhr. Pauwels aangetoond, dat de Zuidnederlandse woorden die geen klanknabootsingen of intensief-formaties zijn, bijna alle teruggaan op een Romaans woord met *c, ch*. In dat verband worden achtereenvolgens besproken :

1. Aarschots γάτσεως (een pandjesspel bij kinderen), Fr. *gage* + *gevens*.
2. Bruss. *hetse*, Kil. *heyitse*, Luikerw. *hatche* „fakkel” < Spa. *hacha* < Lat. *fax* of *facula*. Etymologisch identisch met *fakkel*. Helemaal te scheiden van *hetsel*, takkenbos, w. w. *heten* + suff. *-sel*.
3. Aarsch. *ruits* „voorn” is waarsch., evenals Ned. *roetvoorn* en *ruis*, Eng. *roach*, identisch met Ofr. *roce, roche*, door Valkhoff ten onrechte bij Ned. *rog* gebracht.
4. Kempisch *fretsel* hoort niet bij het gelijkbetekenend Ned. *wervel*, ook niet bij Germ. *wrieth-* „draaien, keren”, dat het dialectwoord *writselen* „schommelen, gedurig bewegen” opleverde, maar bij Mlat. *veruculum, vericulum* (waaruit Fr. *verrou*) en is identisch met Osaks. *ferkal* (Heliand 5773) „grendel, slot”.

Deel XXVIII (1954) van de *Handelingen*, waarvan wij U bijgaand een exemplaar laten geworden, bevat, buiten de gewone administratieve verslagen, toponymische en dialectologische studies van de HH. A. CARNOY, J. LINDEMANS, J. HERBILLON en E. RENARD, alsook de bibliografische overzichten van de HH. J. L. PAUWELS, H. J. VAN DE WIJER-H. DRAYE-K. ROELANDTS, K. ROELANDTS en É. LEGROS.

De Commissie heeft in 1954 de uitgave voltooid van nr. 7 van de „Werken” van de Vlaamse afdeling : A. PAUWELS, *De plaats van hulpwerkwoord, verleden deelwoord en infinitief in de Nederlandse bijzin*, bestaande uit een deel tekst en een map met kaarten ; een exemplaar van dit werk is bij ons verslag gevoegd.

Zoals vroeger werden een zeker aantal exemplaren voor recensie of in ruiling verzonden ; tachtig exemplaren wer-

den ter beschikking gesteld van de studenten in de letteren en de wijsbegeerte van onze vier universiteiten, die belang stellen in de toponymie of in de dialectologie.

De ruildienst werd uitgebreid tot het Stadsarchief te Brussel en tot de Opgravingsdienst van de Staat.

Het Register op het Waals gedeelte van delen I tot XXV van de Handelingen is verbeterd op de eerste proef; het zal in 1955 van de pers komen.

De sortering en de classificatie van de bulletins van de volkstelling die zullen dienen om een algemeen repertorium der Belgische familienamen op te stellen, is nagenoeg voltooid voor de arrondissementen Leuven en Nijvel (met uitzondering van de grote stedelijke centra); het werk werd geleid door de HH. H. J. VAN DE WIJER en O. JODOGNE.

Door bemiddeling van de heren Gouverneurs kreeg de Commissie aanvragen om advies over straatnamen van de volgende gemeenten: Anderlecht, Angleur, Antwerpen, Autreppe, *Bergen, Bertem, *Bilstain, Brasschaat, Brussel, Chênée, Edegem, Elsene, Forchies-la-Marche, *Frameries, Ganshoren, Gilly, *Grobbendonk, *Hemiksem, Herstal, *Heusy, Hoegaarden, Houtvenne, Itegem, Jette, Kalmt-hout, Koningshooikt, Lichtaart, Linkebeek, Luik, *Malmedy, Marcinelle, Mazy, Mechelen, Meise, Polleur, Ramegnies-Chin, Ranst, Rebecq-Rognon, Rocourt, Roncquières, Schaarbeek, Schelle, *Seraing, Sint-Andries, Sint-Gillis, Sint-Lambrechts-Woluwe, Sint-Pieters-Woluwe, Soumagne, Stavelot, Tielt, Tongeren, Turnhout, Ukkel, Vottem, *Wasmès, Watermaal-Bosvoorde, Weerde, Wierde, Wuustwezel. Na een grondig onderzoek van de bundels heeft de Commissie de heren Gouverneurs haar advies meegedeeld, dat essentieel berust op de principes die zij in haar pleno-vergadering van 26 mei 1952 heeft vastgesteld. De gemeenten, met een sterretje gemerkt, zijn bijzonder oordeelkundig te werk gegaan bij het kiezen van nieuwe straat-

namen; zij hebben de algemene aanbevelingen van de Commissie gevolgd en hebben eerst en vooral geput uit de plaatselijke toponymische en folkloristische traditie.

Wat de plaats van de voornaam betreft in de benamingen van straten bestaande in een persoonsnaam, heeft de Commissie in haar pleno-vergadering van 25 oktober 1954 met eenparige stemmen de volgende aanbeveling aangenomen: *Het is wenselijk dat te lange benamingen vermeden worden; dientengevolge moet men, behoudens waar noodzakelijk, ervan afzien de voornaam van de personaliteiten op te nemen in de benaming zelf; wordt de voornaam opgenomen, dan moet hij in elk geval de familienaam voorafgaan en niet volgen, en de vermelding kan beperkt worden tot de beginletter zonder meer.*

Evenals de vorige jaren heeft de Commissie meegewerkt met het Militair Geografisch Instituut en heeft de revisie op zich genomen van de tientallen van duizenden toponiemen die voorkomen op de stafkaarten. De aangebrachte verbeteringen en normaliseringen houden steeds rekening met het praktisch doel van de militaire kaarten.

De HH. HERBILLON, ARNOULD, LEGROS, van de Waalse afdeling, hebben de bundels onderzocht betreffende de gemeenten: Arquennes, Braine-le-Comte, Buzet, Écaussines-d'Enghien, Écaussines-Lalaing, Ellezelles, Feluy, Flobecq, Frasnes-lez-Gosselies, Ghoy, La Hulpe, Les-Deux-Acren, Marbais, Marche-lez-Écaussines, Naast, Ogy, Petit-Enghien, Petit-Rœulx-lez-Braine, Petit-Rœulx-lez-Nivelles, Rèves, Sart-Dame-Avelines, Soignies, Steenkerke, Tilly, Villers-la-Ville, Waterloo.

De heer H. J. VAN DE WIJER, van de Vlaamse afdeling, heeft de toponiemen van de militaire kaarten onderzocht betreffende de volgende gemeenten: Antwerpen, Appelterre-Eichem, Balegem, Beerlegem, Berendrecht, Boekhoute, Deftinge, Denderwindeke, Dikkele, Dikkelvenne, Doel,

Edelare, Ekeren, Elene, Elst, Ename, Erwetegem, Etikhove, Everbeek, Galmaarden, Geraardsbergen, Godveerdegem, Goeferdinge, Gooik, Grimminge, Grotenberge, Hemelveerdegem, Herfelingen, Herne, Heurne, Hillegem, Hoevenen, Huise, Hundelgem, Idegem, Kallo, Kapellen, Kester, Kieldrecht, Leeuwegem, Lieferinge, Lillo, Maarke-Kerkem, Mater, Meerbeke, Meerdonk, Meilegem, Michelbeke, Moerbeke, Munkzwalm, Nederboelare, Nederbrakel, Nederename, Nederzwalm-Hermelgem, Neigem, Nieuwenhove, Nukerke, Oetingen, Onkerzele, Oombergen, Opbrakel, Op Hasselt, Overboelare, Pamel, Parike, Paulatem, Pollare, Roborst, Ronse, Rozebeke, Schendelbeke, Schorisse, Sint-Blasius-Boekel, Sint-Denijs-Boekel, Sint-Goris-Oudenhove, Sint-Jan-in-Eremo, Sint-Kornelis-Horebeke, Sint-Maria-Horebeke, Sint-Maria-Latem, Sint-Maria-Lierde, Sint-Maria-Oudenhove, Sint-Margriete, Sint-Martens-Lierde, Smeerebbe-Vloerzegem, Stabroek, Steenhuize-Wijnhuize, Strijpen, Tollembeek, Velzeke-Ruddershove, Verrebroek, Viane, Volkegem, Vollezele, Voorde, Waarbeke, Waterland-Oudeman, Watervliet, Welden, Zandbergen, Zandvliet, Zarlardinghe, Zegelsem, Zingem, Zottegem.

Bij de Karel de Flou-herdenking (Brugge, 16 mei 1954) werd de Commissie vertegenwoordigd door de heer J. LEE-NEN ; op het Congres der Baskische Studiën (Bayonne, 19-21 augustus 1954) door de heer H. J. VAN DE WIJER ; op het 23^e Nederlands Philologencongres (Nijmegen, 22-23 april 1954) door de HH. A. CARNOY en J. L. PAUWELS ; bij de plechtige aanstelling van de heer J. L. Pauwels als lid van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde, door de heer J. HERBILLON.

De achtereenvolgende verminderingen van het krediet voor publicaties waarover de Commissie de beschikking had, heeft ons genoodzaakt de *Handelingen* te bekorten en heeft de voltooiing bemoeilijkt van de andere werken

die ter perse zijn ; in 1955 is de Commissie, voor de eerste maal, gedwongen af te zien van de jaarlijkse uitgave van een dialectologische verhandeling. De Commissie drukt nochtans de vaste hoop uit dat U deze toestand zult kunnen verhelpen en dat U de toekenning zult willen overwegen van een krediet dat ons zal toelaten onze werkzaamheden op normale wijze voort te zetten, zowel in het belang van de wetenschap als van het algemeen nut.

Hoogachtend,

Brussel en Luik, 15 mei 1955.

De Sekretaris,
J. WARLAND.

De Voorzitter,
J. HERBILLON.
